

ПОЗОВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Іленок В.С.,

студентка 2 курсу, гр. БП-21

кафедри приватного та публічного права

Інституту права та сучасних технологій.

*Науковий керівник : д.ю.н., професор **Оніщик Ю.В.***

Київський національний університет технологій та дизайну

м. Київ, Україна

Проведено дослідницький аналіз позову в адміністративному судочинстві. З'ясовано характеристики, ознаки та елементи адміністративного позову. Здійснено класифікацію адміністративних позовів. Аргументовано порядок подання позову до адміністративного суду. Запропоновано висновки і рекомендації по предмету дослідження.

Ключові слова: адміністративний позов, адміністративний суд, публічно-правові відносини, громадянин, суб'єкт владних повноважень, право на звернення до суду з адміністративним позовом, право на судовий захист.

Постановка проблеми. На сьогодні одним із пріоритетних завдань на шляху подальшої розбудови сучасної України як правової держави є ефективна діяльність системи адміністративної юстиції, яка спрямована забезпечити ефективний захист прав, свобод та законних інтересів громадянина у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів владних повноважень, що є важливою гарантією реалізації конституційного принципу відповідальності органів держави за свою діяльність перед окремим громадянином. Адміністративний позов як процесуальний засіб виконує функцію правозахисного інструменту, що

забезпечує громадянину можливість практичної реалізації закріпленого на законодавчому рівні права ініціювати відкриття провадження в адміністративній справі на захист своїх прав, свобод та законних інтересів у сфері публічно-правових відносин від протиправних рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень. На підставі пред'явленого адміністративного позову розпочинається процесуальна діяльність адміністративного суду щодо розгляду адміністративної справи: визначаються межі розгляду адміністративної справи, здійснюється розгляд справи по суті і, нарешті, ухваленням рішення суду, в якому вирішуються позовні вимоги, закінчується судовий розгляд адміністративної справи в суді першої інстанції.

Отже, адміністративний позов забезпечує можливість кожному громадянину у встановленому правовими нормами Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) порядку звернутися до адміністративного суду із позовною вимогою про захист своїх порушених прав, свобод та законних інтересів у сфері публічно-правових відносин.

Метою дослідження є розгляд позову в адміністративному судочинстві, як засобу реалізації прав громадян на судовий захист у публічно-правових відносинах. Досягнення мети опосередковується виконанням таких завдань: а) визначити поняття, структуру, виокремити ознаки та елементи адміністративного позову; б) здійснити класифікацію адміністративних позовів на види та дати їм характеристику; в) з'ясувати порядок подання позову до адміністративного суду; г) запропонувати висновки і рекомендації.

Позов — це звернення до судового органу з проханням про захист законних інтересів або про вирішення наявних суперечок з відповідачем. Предмет позову становить матеріально-правова вимога позивача до відповідача, відносно якої суд повинен постановити рішення. Ця вимога повинна носити правовий характер і бути підвідомчою суду. Ознаками адміністративного позову є: 1) універсальний засобом реалізації права на

судовий захист прав, свобод та інтересів у сфері публічно-правових відносин; 2) засобом забезпечення ініціювання позовного провадження та захисту порушеного права в адміністративному судочинстві; 3) його розгляд відбувається на засадах змагальності, диспозитивності та рівності сторін перед законом та судом; 4) забезпечує захист публічних інтересів, покладених в основу визначення компетенції органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів публічно-владних повноважень.

Стосовно елементів адміністративного позову в сучасній науковій літературі не існує поки що єдиної думки. Справа в тому, що учені-адміністративісти уже домовилися про можливість використання в теорії адміністративного позову вчення про структуру позову, яке вироблено у доктрині цивільного процесуального права. Так, Ю.М. Мірошніченко вважає, що адміністративний позов має містити два елементи: предмет та підставу позову. Вони індивідуалізують позов, визначають його зміст. Елементи позову тісно пов'язані між собою і за відсутності одного з них позов як звернення до суду з вимогою про захист публічних прав чи інтересів не зможе виконати своєї процесуальної функції і стати належним засобом порушення судової діяльності, а за певних обставин у його задоволенні може бути відмовлено. І.О. Картузової, яка, також виокремлюючи лише два елементи адміністративного позову, висловлює прихильність до позиції Ю.М. Мірошніченко. Характеризуючи предмет позову, І.О. Картузова зазначає, що він має важливе практичне значення і тому визначає сутність вимоги, з якої суд повинен надати відповідь у своєму рішенні. Саме з предмета позову виявляється юрисдикція справи та здійснюється класифікація на окремі категорії справ [1].

Отже, точка зору щодо необхідності виокремлення такого елемента адміністративного позову як зміст, не набула свого одностайного визначення. Зокрема, деякі правники, виокремлюють зміст як елемент позову, але зазначають, що практичне значення мають лише підстава і предмет

адміністративного позову, оскільки вони допомагають визначити тотожність позовів.

Інші автори вказують на те, що елементи позову характеризують його зміст та правову природу, а далі на те, що позов складається з двох елементів: предмета та підстави. Визначаючи структуру адміністративного позову, Ю.С. Педько виокремлював такі елементи: вимогу (предмет), підставу, сторони, мету та ціль. Автор, зазначає, що адміністративний позов забезпечує можливість реалізації права на звернення з вимогою, тобто мова йде про право на пред'явлення позову у встановленому законом порядку. Адміністративний позов може бути пред'явлений як особою, яка вважає, що порушено її права, свободи чи інтереси у сфері публічно-правових відносин, так і іншими особами, уповноваженими на те законом (наприклад, прокурором). При цьому зазначає, що вимога про захист прав, свобод та законних інтересів має процесуальну форму позовної заяви, що повинна містити вказівку на те, хто й на чію користь вимагає (сторони), а також що й на підставі чого вимагає (предмет і підстава позову) [1].

Таким чином, будь-який позов як вимога про захист повинен містити вказівку на те, хто й на чію користь вимагає, що і на підставі чого вимагає (елементи позову).

Що стосується класифікації адміністративного позову, то можна виділити такі види: 1) позов про оскарження (за позовом про оскарження позивач може вимагати: а) визнання протиправним та нечинним нормативно-правового акта чи окремих його положень; б) визнання протиправним та скасування індивідуального акта чи окремих його положень); 2) позов про утримання (за позовом про утримання позивач може вимагати визнання дій суб'єкта владних повноважень протиправними та зобов'язання утриматися від вчинення певних дій); 3) позов про вчинення дії (за позовом про вчинення дії позивач може вимагати визнання бездіяльності суб'єкта владних повноважень протиправною та зобов'язання вчинити певні дії); 4) позов про компетенцію (за позовом про компетенцію позивач – суб'єкт владних

повноважень може вимагати встановлення наявності чи відсутності компетенції (повноважень) відповідача – суб'єкта владних повноважень); 5) позов повної судової юрисдикції (за позовом повної судової юрисдикції позивач може вимагати разом із зазначенням одного з пунктів 1–4 ч. 1 ст. 5 КАС України стягнення з відповідача – суб'єкта владних повноважень коштів на відшкодування шкоди, заподіяної його протиправними рішеннями, дією або бездіяльністю); 6) позов про застосування санкцій (лише за адміністративним позовом суб'єкта владних повноважень, де відповідачем в адміністративній справі є фізична або юридична особа, виключно у випадках, визначених Конституцією та законами України, з метою забезпечення правомірного вжиття певних санкцій (адміністративно-господарських, фінансових, майнових), інших обмежувальних права заходів до фізичних і юридичних осіб (ч. 4 ст. 46 КАС України) [2].

Що стосується, порядку подання позову до адміністративного суду, то кожна особа має право в порядку, встановленому КАС України, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або інтереси. У випадках, установлених законом, до суду можуть звертатися органи та особи, яким надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб. Суб'єкти владних повноважень мають право звернутися до адміністративного суду у випадках, передбачених Конституцією та законами України. Ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи в адміністративному суді, до підсудності якого вона віднесена цим Кодексом.

Відмова від права на звернення до суду є недійсною. Іноземці, особи без громадянства та іноземні юридичні особи користуються в Україні таким самим правом на судовий захист, що і громадяни та юридичні особи України. Позов [3] пред'являється шляхом подання позовної заяви до суду першої інстанції.

Адміністративний позов подається до адміністративного суду у формі письмової позовної заяви особисто позивачем або його представником.

Позовна заява може бути надіслана до адміністративного суду поштою. Письмова позовна заява може бути складена шляхом заповнення бланка позовної заяви, наданого судом. На прохання позивача службовцем апарату адміністративного суду може бути надана допомога в оформленні позовної заяви.

Адміністративний позов може містити вимоги про: 1) скасування або визнання нечинним рішення відповідача – суб'єкта владних повноважень повністю чи окремих його положень; 2) зобов'язання відповідача – суб'єкта владних повноважень прийняти рішення або вчинити певні дії; 3) зобов'язання відповідача - суб'єкта владних повноважень утриматися від вчинення певних дій; 4) стягнення з відповідача – суб'єкта владних повноважень коштів на відшкодування шкоди, завданої його незаконним рішенням, дією або бездіяльністю; 5) виконання зупиненої чи невчиненої дії; б) встановлення наявності чи відсутності компетенції (повноважень) суб'єкта владних повноважень; 7) примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності [4]. Адміністративний позов суб'єкта владних повноважень може містити інші вимоги у випадках, встановлених законом.

У позовній заяві зазначаються: 1) найменування адміністративного суду, до якого подається позовна заява; 2) ім'я (найменування) позивача, поштова адреса, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є; 3) ім'я (найменування) відповідача, посада і місце служби посадової чи службової особи, поштова адреса, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі відомі; 4) зміст позовних вимог згідно з частинами четвертою і п'ятою статті 105 КАС України і виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги, а в разі подання позову до декількох відповідачів, - зміст позовних вимог щодо кожного з відповідачів; 5) у разі необхідності : а) клопотання про звільнення від сплати судового збору; б) про звільнення від оплати правової допомоги і забезпечення надання правової допомоги, якщо відповідний орган відмовив особі у забезпеченні правової

допомоги; про призначення судової експертизи; в) про витребування доказів; г) про виклик свідків тощо; б) перелік документів та інших матеріалів, що додаються [4]. На підтвердження обставин, якими обґрунтовуються позовні вимоги, позивач надає докази, а в разі неможливості – зазначає докази, які не може самотійно надати, із зазначенням причин неможливості подання таких доказів.

До позовної заяви додаються її копії та копії всіх документів, що приєднуються до неї, відповідно до кількості відповідачів і третіх осіб, крім випадків подання адміністративного позову суб'єктом владних повноважень. Суб'єкт владних повноважень при поданні адміністративного позову зобов'язаний додати до позовної заяви доказ надіслання рекомендованим листом з повідомленням про вручення відповідачу і третім особам копії позовної заяви та доданих до неї документів. До позовної заяви додається також документ про сплату судового збору, крім випадків, коли його не належить сплачувати. Позовна заява підписується позивачем або його представником із зазначенням дати її підписання.

Якщо позовна заява подається представником, то у ній зазначаються ім'я представника, його поштова адреса, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є. Одночасно з позовною заявою подається довіреність чи інший документ, що підтверджує повноваження представника.

Адміністративний позов може бути подано в межах строку звернення до адміністративного суду, встановленого КАС України або іншими законами. Для звернення до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів особи встановлюється шестимісячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів. Для захисту прав, свобод та інтересів особи можуть встановлюватися інші строки для звернення до адміністративного суду. Для звернення до суду у справах щодо прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби встановлюється місячний строк. Для звернення до

адміністративного суду суб'єкта владних повноважень встановлюється шестимісячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня виникнення підстав, що дають суб'єкту владних повноважень право на пред'явлення передбачених законом вимог. КАС України та іншими законами можуть також встановлюватися інші строки для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень.

Якщо законом передбачена можливість досудового порядку вирішення спору і позивач скористався цим порядком, то для звернення до адміністративного суду встановлюється місячний строк, який обчислюється з дня, коли позивач дізнався про рішення суб'єкта владних повноважень за результатами розгляду його скарги на рішення, дії або бездіяльність суб'єкта владних повноважень. Для звернення до адміністративного суду щодо оскарження рішення суб'єкта владних повноважень, на підставі якого ним може бути заявлено вимогу про стягнення грошових коштів, встановлюється місячний строк.

Висновки.

На основі проведеного дослідження позову в адміністративному судочинстві було визначено що адміністративний позов має такі правозахисні спрямування: 1) захист прав, свобод та законних інтересів фізичної особи, захист прав та законних інтересів юридичної особи від протиправних рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень; 2) встановлення наявності чи відсутності компетенції (повноважень) суб'єкта владних повноважень; 3) захист інтересів держави в особі суб'єкта владних повноважень, як позивача в адміністративній справі.

Доведено, що адміністративний позов є засобом судового захисту лише безпосередньо порушених прав, свобод та законних інтересів громадянина (позивача) виключно у сфері публічно-правових відносин оскаржуваними рішеннями, діями чи бездіяльністю відповідача – суб'єкта владних повноважень, який вичерпує себе лише в разі реального виконання

позитивного для громадянина (позивача) судового рішення, що містить висновок про ефективний захист таких прав, свобод та законних інтересів громадянина у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів владних повноважень. Встановлено, що елементами адміністративного позову є його підстава, предмет та зміст.

Список використаних джерел:

1. Поворозник М.В. Адміністративний позов як засіб реалізації прав громадян на судовий захист в публічно-правових відносинах. Автореф. дис. канд. юрид. наук. Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького Національної академії наук України. К., 2019. 20 с.
2. Кодекс адміністративного судочинства: Закон України від 6 липня 2005 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35,36,37. Ст. 446. Поточна редакція від 01.01.2022.
3. Позов: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%>
4. Форма і зміст позовної заяви: <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%>

A research analysis of the claim in administrative proceedings was carried out. The characteristics, features and elements of an administrative claim have been clarified. The classification of administrative lawsuits has been carried out. The procedure for submitting a claim to an administrative court is argued. Conclusions and recommendations on the subject of research are offered.

Key words: administrative lawsuit, administrative court, public-legal relations, citizen, subject of authority, right to appeal to court with an administrative lawsuit, right to judicial protection.